

EREĞLİ DEMİR-ÇELİK FABRİKASI HİSSELERİ

13 Nisan 1967

Yasanın birinci maddesinin üç ayrı noktası üzerinde durmak istiyorum. Birincisi, 1. maddenin birinci fıkrasında yüzde 6 kâr garanti edilen hissedarlara, bu kâr verilmeye kadar, şirket kâr etmediği takdirde bu noksan olan miktarın avans olarak verilmesi konusudur. Biz ilke olarak, özel hisse senetleri sahiplerine böyle peşinen yüzde altı kâr garanti edilmesine karşıyız. Denebilir ki, aslında ilk kuruluş yasasından beri Devlet bu hisse senedi sahiplerine yüzde altı kâr garanti etmiştir. Ama halkın dediği gibi zararın neresinden dönülse kârdır. Baştan yapılmış hatalı ve haksız bir iş var diye o işin devamı savunulamaz.

Neden yüzde 6 kâr garantisi hatalı ve haksızdır? Bir kere iktidarın savunduğu özel girişim kavramına, özel girişim uygulamasına, özel girişimci ekonomik görüşe aykırı bir durumdur. Nedir özel girişim? Sermaye sahibi özel kişilerin ellerindeki sermayeyi istedikleri işe yatırmaları ve sermayenin işletmesi karşılığı kâr adı altında bir kazanç elde etmeleridir. Bu sermayeyi yatırıp onu işleterek kâr elde etmemin karşısında âdeta bu girişim özgürlüğünün bir ölçüde bedeli anlamında birtakım rizikolar vardır. Sermayesini yatıran insan, sermayesinin batacağını, girişimin başarısızlığa uğrayacağı tehlikesini göze alır veya işletme başarılı olacaksa bile kâra geçinceye kadar beklemek, kâr etmemek rizikosunu göze alır. Ekonomi ilminde sermayenin gerçekten ahlaki anlamda bir kâr etme hakkı var mıdır? Varsa bu hak nasıl savunulur, nereden doğar? diye tartışıldığı zaman, bir kısım özel sektörcü iktisatçılar, bilginler şöyle yanıt verirler: Kâr sermayenin bu iki rizikosunun bedelidir. Yani, sermayenin batması, başarıya ulaşamaması rizikosunu sermayedarın göze almasının ve bir de, bir bekleyiş devresinden geçmesinin karşılığı diye savunurlar. Bu bakımdan hem özel sektörcüyüm diyeceksin, özel sektörcü bir sistem uygulayacağım, o yoldan ülkeyi kalkındıracağım diyeceksin, hem de sermaye yatıran insana daha peşin peşin Devlet eliyle beş yıl bir kâr garanti edeceksin; ondan sonra bunu da üç veya dört yıl avans suretiyle devam ettireceksin. Bu, özel girişim felsefesine, uygulamasına uymaz. Bu doğrudan doğruya Devlet eliyle fert zengin etmenin bir örneğidir.

Eminim bu konuda cevap verecek Adalet Partili sözcüler, efendim bu ilk defa olmuyor, zaten ilk kurulan yasa da böyle yapmıştır. Başka girişimlerde, Devletin katıldığı girişimlerde de buna benzer durumlar vardır, diyeceklerdir. Fakat dediğim gibi bundan önce yapılan hatalı ve haksız uygulamalar aynı hataların ve haksızlıkların devamı için bir gerekçe olarak ileri sürülemez. Gerçekten bizde uygulamalar hep böyle olmuştur, buna benzer şekilde olmuştur. Onun için diyoruz ki biz, bizdeki devletçilik gerçek anlamda halkın yararına olan ve halkçı bir devletçilik değildir, özel şahısları Devlet eliyle zengin etmektir. Burjuva devletçiliğidir, Devlet kapitaliz-

minin bir çeşididir diyoruz bundan dolayı.

Karşı olmamızın ikinci nedeni, en büyük sermayeyi yatırmış olan Devlet sektörünün mağdur edilmesidir. Gerek yabancı özel sektörden, gerekse yerli özel sektörden daha fazla, ikisinin toplamından daha fazla sermaye yatırmış olan Devlet sektörü 5 yıl hiçbir kâr almamış. Bir de üstelik Devlet sektörü bu beş yıl içinde kâr alamazken özel sektöre yine Devlet tarafından yüzde 6 kâr verilmiş. Şimdi üç, dört yıl Devlet sektörüne yine bir kâr verilmeyecek. Bu defa avans şeklinde deniyor, yüzde 6 kâr verilecek özel hisse senedi sahiplerine. Bir defa bu avansın Devletin kasasından çıkmayacağı yeter derecede kuvvetli bir gerekçe değildir. Kaldı ki, bu avansın dolaylı yoldan da olsa Devlet kasasından çıkıp çıkmayacağı yine belli değil. Çünkü, özel sektöre verilen başka kaynaklardan kredilerdir. Çoğu zaman dönüyor dolaşiyor, Devletin kasasından çıkıyor. Örneğin halen komisyonlarda Özel Yatırım Bankası Yasası diye bir yasa vardır. Ve bu yasa çıksa da bu banka kurulsa adı, Özel Yatırım Bankasından kredi almış olacaktır. Ama bu bankayı Devlet finanse ettiğinden bu kredi yine Devletin kasasından çıkmış olacaktır.

Komasyon sözcüsünden bir konuyu öğrenmek istiyorum. Bu birinci fıkrada deniyor ki, kurucular dışındaki hisse senetleri sahiplerine eksik miktar avans olarak verilecektir. Şimdi elimizdeki sermaye yatırımı miktarlarına göre işte bunun yüz milyon küsurunu Türk özel sektörü yatırmış, 110 küsur milyonunu yabancı sektör, 306 milyon lirasını da Devlet sektörü yatırmış. Yasanın tümü üzerinde konuşan Sayın Adalet Partisi sözcüsü dedi ki: “Bu yüzde 6 kâr garantisi yüz milyon liralık Türk özel sektörü içindir”. Yani bundan şu anlam mı çıkıyor? 110 milyon küsur lira yatırmış olan yabancı sektör, kurucular arasında mıdır ve onun için bunun dışında mı kalıyor? 110 milyon yatırmış olan yabancı sektördeki kişiler arasında kurucu olmayanlar yok mudur? Eğer hepsi kurucu ise sorun değil. Fakat kurucu olmayan yabancı hisse senedi sahipleri varsa hiç değilse bunlar bu maddenin kapsamı dışında bırakılmalıdır. Çünkü, verilen gerekçe, Türkiye’de sermaye piyasasını korumak ve geliştirmek ve bu hisse senetlerini satın aldıkları belirtilen küçük tasarruf sahiplerini korumaktır. Gerekçe bu ise, o zaman yabancı hisse senedi sahiplerinin bu koruyucu hükümden faydalanmamaları gerekir. Onlar zaten kendi ülkelerinde böyle özel bir korunmaya tabi tutulmadıkları için, yatırdıkları sermayenin rizikosunu göze almaya alışkın oldukları için böyle bir garantiyi de bekleyemezler.

Şimdi deniyor ki, “Bu küçük tasarruf sahiplerini koruyacağız. Bunlar da işçi, memur, ev kadını gibi küçük tasarruf sahipleridir, bunlar halktır” deniyor. Bir kere eğer yanılmıyorsam benim aklımda kalan rakam, bu küçük tasarruf sahipleri yani hisse senedi satın almış olanlar 2400’dür. Bilmek isterdik, gerekçede bunlardan söz edilirken kaçının ev kadını, işçi, memur, esnaf olduğunu; bu 2400’ün dökümünü bilmek isterdik. Kaç tanesi acaba gerçekten işçi, esnaf, ev kadını. Kaç tanesi daha büyük şirket, bunu öğrenmek isterdik. Fakat biran için kabul edelim ki, bu hisse senetlerine sahip olanlar tamamen halktan diyebileceğimiz kimseler. Yani küçük esnaf, sanatkâr, işçi, ev kadını ve saire diyelim. Böyle bile olsa Devlet eliyle, Devlet kasasından bu kadar küçük bir azınlığa gelir aktarmak, sermaye aktarmak hakka ve sosyal adalete uygun bir şey değildir. Biz emekten yana halkı korumak derken milyonların içinde yalnız 2400 kişinin korunmasını kastetmiyoruz. Bu da bir azınlığın

korunmasıdır ve böyle 2400 tane hisse senedi sahibi halktan insanlar diye tutup da böyle bir girişime, bundan önce de bazı gerekçelerle söylendiği gibi, halk kapitalizmi falan denemez. Halkın yararına dediğimiz zaman halkın tümünün yararına işleyen bir Devletçilik kastediyoruz. Yoksa milyonlarca emekçinin, orta sınıftan halkın arasından 2400 kişiye özel yasa maddeleriyle Hazineden özel gelirler sağlanmasını kastetmiyoruz.

Maddenin ikinci fıkrasında da iki noktaya itiraz ediyor ve bu noktaların değiştirilmesini öneriyoruz. Birisi, deniliyor ki, bu ödenen avanslar, daha sonraki yıllarda yasal ihtiyat ve ödenmiş sermayeye yüzde 10 kâr hissesi ayrıldıktan sonra, kalacak kârlardan mahsup edilir. Gerçi Ereğli Demir-Çeliğin Kuruluş Yasasının 6. maddesinde de, yine bu yüzde 10 oranı var. Ama hiç değilse burada biz öneriyoruz ki, bu yüzde 10 yüzde 6'ya indirilsin. Normal olarak öngörülen kâr oranı yüzde 6'dır. Neden burada yüzde 6 yüzde 10'a çıkarılıyor? Yüzde 10 kaydı konulduğu zaman bu avansların şirketin gelecek yıllardaki kârlarından ödenmesi durumu uzun yıllar devam edecek, belki de hiç gerçekleşmeyecektir. Çünkü yüzde 10, yüksek bir kâr oranıdır. Madem ki garanti edilen oran yüzde 6'dır, bu da yüzde 6'ya inmelidir.

Hele yine Devlet sektörü, Devlet sermayesini yatırmış olan İktisadi Devlet Teşekkülleri bu kârlardan yararlanamayacaklarına göre, yüzde 10 oranını koyup da yıllarca ve yıllarca ödenmiş olan avanslar şirketin kârlarından mahsup edilemez durumda kalınca Devlet sektörünün mağduriyeti devam edecektir. Ve bu yine Devlet sektöründen özel ceplere bir sermaye transferi demek olacaktır.

Şurada şuna da işaret edelim ki, Devlet sektörü derken bunu biraz da somut olarak düşünmek gerekir. Buraya katılan Devlet iktisadi Teşebbüslerinin sermayesinin büyük kısmı diğer vergi mükelleflerinin ödedikleri vergilerden gelmektedir. Bu bakımdan, Devlet sektörünün mağdur olacağı demek, vergi mükelleflerinin, genellikle vergi ödeyen halkın mağdur olacağı demektir ve Devlet sektöründen az sayıda özel ceplere sermaye transferi demek, vergi ödeyen halkın cebinden küçükük bir grubun cebine gelir aktarılması demektir.

Üçüncü düzeltilmesini istediğimiz nokta, bu avansların şirketin genel kârından değil fakat yasal ihtiyatlar ve ödenmiş sermayeye yüzde altı kâr hissesi ayrıldıktan sonra bu avanstan yararlanmış olanlara düşen kâr paylarından mahsup edilmelidir. Kimler bu avanslardan faydalandı ise onlar daha sonraki yıllarda elde ettikleri kârlardan daha eksik bir pay almak suretiyle bu avansı ödemiş olmaları gerekir. Bu avansı almamış olan kimselere de bu avansın ödettirilmesi herhalde adalet ve eşitlik düşüncesine uygun bir davranış olmaz. Bu düşüncelerle iki değişiklik önerisi veriyorum. Zannediyorum ki birincisine belki gerek kalmayacaktır. Eğer kurucular dışındaki hisse senedi sahipleri arasında yabancı hisse senetleri sahipleri yoksa birinci değişiklik önergesine gerek kalmayacaktır. İkinci değişiklik önerisi ise birinci maddenin ikinci fıkrasında işaret ettiğim iki konuya ilişkindir.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 231-234